

مطالعہ ناتیج

نویسنده کان:

جرمی بلک و دونالد مم، مکر ایلد

ترجمہ:

محمد تقی ایمان پور

Black, Jeremy	blk, جرمی، ۱۹۵۵ - م	سرشناسه:
مطالعه تاریخ / نویسندهان جرمی بلک، دونالد م. مکرایلد؛	عنوان و نام پدیدآور:	
محمد تقی ایمانپور.	ترجمه	
مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۹۰.	مشخصات نشر:	
مشخصات ظاهری:	۲۹۴ ص.	
انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد؛ شماره ۵۷۹ (ISBN: 978-964-386-250-3)	فروست:	
شابک:	وضعیت فهرست نویسی: فیبا.	
	یادداشت: واژه‌نامه.	
تاریخ -- راهنمای آموزشی (عالی).	موضوع:	
تاریخ نویسی.	موضوع:	
مک رایلد، دونالد - ۱۹۶۵ . MacRald, Donald M	شناسه افزوده:	
ایمانپور، محمد تقی، ۱۳۳۷ - مترجم.	شناسه افزوده:	
D ۱۶ / ۲ / ۸ م ۱۳۹۰ ۹۰۷	شناسه افزوده:	
۲۲۸۴۷۷۵	رده‌بندی کنگره:	
	رده‌بندی دیوبی:	
	شماره کتابخانه ملی:	

انتشارات، شماره ۵۷۹

مطالعه تاریخ

تألیف

جرمی بلک - دونالد م. مکرایلد

ترجمه

دکتر محمد تقی ایمانپور

ویراستار علمی

دکتر مهدی فراهانی منفرد

وزیری، ۲۹۴ صفحه، ۱۰۰۰ نسخه، چاپ دوم، پاییز ۱۳۹۳

امور فقی و چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

بها: ۷۵۰۰۰ ریال

ISBN: 978-964-386-250-3 شابک ۳-۲۵۰-۹۶۴-۳۸۶-۹۷۸

فهرست مطالب

۷	یادداشت مترجم
۹	پیشگفتار ویراستاران
۱۱	پیشگفتار نویسنده‌گان
۱۳	بخش اول
۱۵	فصل ۱ : قلمرو تاریخ
۱۷	۱. استفاده‌های تاریخ
۱۹	۲. تاریخ و اسطوره‌های ملی
۲۱	۳. تاریخ‌های رقابتی
۲۳	۴. تاریخ‌های ایدئولوژی
۲۵	۵. تاریخ و ایدئولوژی
۲۷	۶. ایدئولوژی و مورخان
۲۸	۷. ایدئولوژی و منابع
۳۰	۸. تاریخ و زمان
۳۳	۹. نسبیت زمان و تحول
۳۴	۱۰. تاریخ به عنوان یک "مسئله"
۳۵	۱۱. مسئله توصیف و تحلیل
۳۷	۱۲. مسئله مجادله و بحث
۳۹	۱۳. نتایج
۴۱	فصل ۲ : گونه‌های تاریخ(۱): "تاریخ سنتی"
۴۳	۱. مقدمه
۴۵	۲. تاریخ نخستین
۴۸	۳. فراسوی اروپا
۴۹	۴. عصر روشنگری و تاریخ
	۵. سنت قرن هجدهم بریتانیا
	۶. سنت ویگ

۵۰	۷
۵۲	۸
۵۵	۹
۵۶	۱۰
۵۹	۱۱
۶۰	۱۲
۶۰	۱۳
۶۴	۱۴
۶۶	۱۵
۶۸	۱۶

فصل ۳: گونه‌های تاریخ (۲) : "تاریخ جدید".

۷۱	۱
۷۱	۲
۷۳	۳
۷۵	۴
۷۷	۵
۷۸	۶
۸۰	۷
۸۲	۸
۸۵	۹
۸۸	۱۰
۹۲	۱۱
۹۳	۱۲
۹۵	۱۳
۹۶	۱۴
۹۸	۱۵
۹۹	۱۶
۱۰۲	۱۷
۱۰۳	۱۸
۱۰۷	

بخش دوم

۱۱۱	۱
۱۱۱	۲

۱۱۶.....	۳.۴- تاریخ محلی.....
۱۲۰.....	۴.۴- تاریخ سنتی.....
۱۳۲.....	۴.۵- تاریخ تطبیقی.....
۱۳۷.....	۶.۴- "تاریخ توده‌های فرودست"
۱۴۲.....	۷.۴- تاریخ فرهنگی یا تاریخ اندیشه.....
۱۴۹.....	۸.۴- تاریخ کمی.....
۱۵۰.....	۹.۴- تاریخ غیرواقعی یا «اگر» در تاریخ.....
۱۵۸.....	۱۰.۴- نتایج.....

فصل ۵: نظریه‌ها و مفاهیم.....

۱۰۹.....	۱.۵- مقدمه.....
۱۶۰.....	۲.۵- تاریخ و جامعه‌شناسی.....
۱۶۵.....	۳.۵- فرآیند تاریخی.....
۱۶۶.....	۴.۵- مارکسیسم.....
۱۷۱.....	۵.۵- طبقه، ساختار و نهاد.....
۱۷۷.....	۶.۵- جنسیت.....
۱۸۱.....	۷.۵- جامعه و هویت.....
۱۸۶.....	۸.۵- قومیت.....
۱۹۱.....	۹.۵- ایدئولوژی و اندیشه.....
۱۹۵.....	۱۰.۵- تاریخ و چالش پست مدرنیسم.....
۲۰۳.....	۱۱.۵- نتایج.....

بخش سوم.....

۲۰۵.....	فصل ۶: مطالعه تاریخ.....
۲۰۷.....	۱.۶- مقدمه.....
۲۰۷.....	۲.۶- مطالعه کردن.....
۲۰۹.....	۳.۶- یادداشت‌برداری.....
۲۱۰.....	۴.۶- انواع کارهایی که شما می‌خوانید.....
۲۱۱.....	۵.۶- مطالعه مؤثر.....
۲۱۴.....	۶.۶- ساختار خواندن متون تاریخی.....
۲۱۸.....	۷.۶- چگونگی استفاده از منابعی که می‌خوانید.....
۲۱۹.....	۸.۶- نتایج.....
۲۲۶.....	

فصل ۷: نوشن تاریخ (۱): مقاله کلاسی.....

۲۲۷.....	۱.۷- مقدمه.....
----------	-----------------

۲۲۸.....	۲.۷- نوشن: برخی نکات کلی
۲۳۳.....	۳.۷- نوشن مقاله
۲۴۰.....	۴.۷- بیان نظریات و شواهد
۲۴۳.....	۵.۷- نتایج

فصل ۸ : نوشن تاریخ (۲): پایاننامه

۲۴۵.....	۱.۸- مقدمه
۲۴۵.....	۲.۸- انتخاب موضوع و کارهای مقدماتی
۲۴۶.....	۳.۸- کارهای اساسی پایاننامه
۲۵۱.....	۴.۸- نوشن پایاننامه
۲۵۳.....	۵.۸- نتایج
۲۵۶.....	

فصل ۹ : امتحانات تاریخ

۲۵۷.....	۱.۹- مقدمه
۲۵۷.....	۲.۹- کسب آمادگی مناسب
۲۵۸.....	۳.۹- ارزیابی عنوان موضوع
۲۵۹.....	۴.۹- بازنگری مناسب
۲۶۱.....	۵.۹- تمرین برای امتحانات
۲۶۲.....	۶.۹- سؤال
۲۶۶.....	۷.۹- نتایج
۲۶۷.....	سخن آخر
۲۶۸.....	پیشنهاداتی برای مطالعه بیشتر (معرفی بعضی از منابع)

واژه یاب..... ۲۸۱

یادداشت مترجم

به رغم گسترش مراکز مطالعات و پژوهش‌های تاریخی در ایران و توسعه گروه‌های آموزشی تاریخ در دانشگاه‌ها در دو دهه اخیر، به نظر می‌رسد حوزه مطالعات تاریخی دچار ضعف کلی است و آن عدم توجه کافی به خود تاریخ به عنوان یک علم و موضوعاتی دیگر چون: مکاتب مختلف تاریخی، نگرش‌های تاریخی، تاریخ‌نگاری و رویکردهای مورخین به گذشته، مفاهیم تاریخی و شیوه‌های کار مورخین بر روی منابع تاریخی... است. کم توجهی به این حوزه از مطالعات تاریخی را، به‌وضوح، می‌توان در برنامه‌ریزی دروس دانشگاهی و محدود بودن واحد‌های درسی دانشجویان رشته تاریخ درخصوص دروس پایه، به خوبی احساس کرد، درحالی‌که در بسیاری از کشورها مانند انگلستان، بیشتر وقت دانشجویان در سال اول به مطالعات این گونه دروس می‌گذرد. شاید یکی از ضعف‌های دانشجویان ما در نوشتن مقالات علمی-پژوهشی و پایان‌نامه‌ها به رغم داشتن تاریخی، ناشی از عدم آشنایی آن‌ها با این مفاهیم اساسی، شیوه‌ها و رویکرد آن‌ها به گذشته و نا‌آشنایی با روش پژوهش‌ها و مطالعات تاریخ باشد.

انگیزه ترجمه کتاب پیش‌رو (مطالعات تاریخی) برای مترجم که تجربه تحصیل در داخل و خارج از کشور و تدریس در دانشگاه را دارد و شاهد این نقصان بوده است بروداشتن گامی کوچک در جهت پاسخ‌گویی به بخشی از این نیاز پژوهشگران، معلمان و بهویژه دانشجویان رشته تاریخ است. در این کتاب که به عنوان یک کتاب درسی برای دانشجویان رشته تاریخ تهیه شده، سعی گردیده ضمن بررسی ماهیت رشته تاریخ به عنوان یک «موضوع علمی»، و بررسی مفاهیم و مکاتب فکری تاریخی و رویکردها و شیوه‌های کار مورخین در استفاده از منابع، در زمینه چگونگی خواندن متون تاریخی، نوشتن مقاله و پایان‌نامه راهکارهای عملی نیز به دانشجویان ارائه شود.

همان‌طور که در پیشگفتار ویراستار و مؤلفان اشاره شده است، این کتاب در سه بخش با موضوعات نسبتاً مستقل و زیرفصل‌های متعدد تنظیم شده است. در بخش اول، قلمرو مطالعات تاریخی، شامل سنت‌های مختلف تاریخ‌نگاری و مکاتب مختلف فکری پیرامون این موضوع مورد بحث قرار گرفته است که به دانشجویان کمک خواهد کرد تا با بسیاری از مفاهیم و سنت‌های تاریخ‌نگاری در گذشته و حال آشنا شوند. در بخش دوم، چگونگی و انواع رویکردها به تاریخ و شیوه‌های کار مورخان در مراجعت به منابع و همچنین کاربرد و نقش دانش‌های میان‌رشته‌ای مانند جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافی و بهویژه استفاده از مفاهیمی چون طبقه، جنسیت، نژاد و قومیت در مطالعات تاریخی مورد بحث قرار گرفته است. پس از آن در بخش سوم مؤلفان سعی کرده‌اند تا راهکارهای عملی برای مطالعات تاریخی اعم از چگونگی خواندن متون تاریخی، جمع‌آوری اطلاعات، نحوه کاربرد اسناد و تحلیل مطالعات تاریخی و بهویژه نوشتن مقاله و پایان‌نامه ارائه دهند تا دانشجویان بتوانند آموخته‌های نظری خود پیرامون مطالعات تاریخی را به صورت کاربردی و عینی مورد استفاده قرار دهند. شاید یکی از امتیازات این کتاب

نسبت به کتاب‌های مشابه همین جامعیت آن باشد که در آن سعی شده است ضمن طرح بحث‌های نظری مستقل و جداگانه، راهکارهای عملی نیز به دانشجویان ارایه گردد.

فکر ترجمه کتاب به سال‌ها پیش بر می‌گردد، هنگامی که بخش سوم کتاب را جهت مطالعه به دانشجویان کارشناسی ارشد معرفی کرد. اما شاید یکی از نکاتی که برای مدتی مرا در ترجمه آن دچار تردید و انجام کار را به تأخیر انداخت، بکار بردن مثالهایی از رویدادها و شخصیت‌ها و مکان‌های جغرافیایی مربوط به بریتانیا و سایر کشورهای اروپایی و آمریکایی در بحث‌های کتاب برای رد و یا اثبات نظریات تاریخی بود که اغلب برای دانشجویان ما ناشناخته هستند. برای حل این مشکل ابتدا بحث ترجمه و تألیف برای مدتی ذهن من را مشغول کرد، اما به دلیل عدم امکان مطابق‌سازی نمونه‌های تاریخی و دشواری‌های آن، درنهایت با مشورت با دوستان تصمیم به ترجمه کتاب به شکل اصلی گرفته شد و برای حل مشکل ذکر شده نیز تصمیم گرفته شد تا در پانوشت بسیاری از رویدادها و اشخاص و مکان‌های جغرافیایی ناماؤس توضیح داده شود تا متن برای دانشجویان قابل فهم تر گردد. لذا توضیحات پانوشت همگی متعلق به مترجم است. به علاوه سعی شد عنوان تمامی منابع ذکر شده در متن به جز نام مجلات، همگی ترجمه گردد تا خوانندگانی که از دانش زبانی کمتری برخوردارند در فهم مطالب مشکلی نداشته باشند و در همان حال برای حفظ اصالت متن نام لاتین آن‌ها در پانوشت آورده شده است. در بخش پایانی کتاب (پیشنهاداتی برای مطالعه بیشتر: معرفی بعضی از منابع) علاوه بر ترجمه عنوان منابع، اصل لاتین آن‌ها نیز آورده شده است تا خوانندگان عزیز بتوانند در صورت لزوم به دیابی و شناسایی آن‌ها پردازنند. برای جلوگیری از آشفتگی در متن همچنین معادل لاتین اسمی افراد با شماره‌گذاری در پایین هر صفحه آورده شده است.

به دلیل تخصصی بودن کتاب و پایندی کامل مترجم به متن شاید ترجمه از رسایی و شیوای دلخواه برخوردار نباشد اما امیدوارم با بازنویسی‌ها و بازخوانی‌های مکرر توانسته باشم ضمن پایندی به متن، ترجمه‌ای کاملاً قابل فهم از کتاب را به خوانندگان ارائه کرده باشم.

در پایان لازم می‌دانم از همکاری سرکار خانم طبیه زرمه رکه در تمام مدت ترجمه، بازنویسی‌های و بازخوانی‌های مکرر کتاب را یاری دادند تشکر و قدردانی کنم و همین طور دکتر مولایی از دانشگاه ارومیه و دکتر جواد عباسی از دانشگاه فردوسی مشهد که زحمت خواندن آن را به عهده گرفتند و پیشنهادهای اصلاحی مفیدی ارائه نمودند و دکتر فراهانی منفرد که زحمت ویراستاری علمی آن را تقبل نمودند و سرکار خانم الله محبی از ویراستاران انتشارات امیرکبیر که در ویراستاری کتاب به من کمک شایانی کردند و همچنین دانشگاه فردوسی مشهد که چاپ آن را به عهده گرفتند. البته تمام نقصان‌های آن به عهده مترجم است که انتظار می‌رود با ارسال انتقادها و پیشنهادهای اصلاحی خود مترجم را در بهبود ترجمه در چاپ‌های بعدی یاری کنند.

محمد تقی ایمان‌پور

بهمن ماه ۱۳۸۹

پیشگفتار ویراستاران

اگر رشته مطالعاتی شما تاریخ است، این فرصت را خواهید یافت که در پی کتابی باشید که نه تنها به شما در فهم مسائل و موضوعات مرتبط با مطالعات تاریخ کمک کند، بلکه از آن طریق بتوانید ایده‌های خود را به شکلی روشن و به سبکی تحلیلی ساماندهی کنید. هدف این کتاب، ارائه راهنمایی به شما برای به دست آوردن هر دوی این مهارت‌های مهم، از طریق فراهم کردن اطلاعات اساسی برای فهم تاریخ به عنوان یک رشته، و همچنین فراهم کردن کمک عملی در مورد چگونگی نوشتمندانه تاریخ است.

کتاب به سه بخش تقسیم شده است. بخش اول به قلمرو تاریخ و گونه‌های مختلف آن از تاریخ "سترنی" تا "جدید" می‌پردازد. این بخش تصویری بزرگ از تاریخ را فراهم می‌کند که چگونه تاکنون نسبت آن به عنوان یک موضوع اندیشه شده است و چگونه این اندیشه‌ها دچار تغییر شده است. ایده‌های کلیدی در این رابطه در یک چهارچوب بزرگ‌تر توضیح داده شده و شناسایی شده‌اند تا شما بتوانید در کمی کلی از اهمیت تاریخ به عنوان یک موضوع به دست آورید.

بخش دوم به منابع و شیوه‌های کار مورخان و انواع نظریه‌ها و مفاهیمی که مورخان برای استفاده از اسناد و شواهد به کار می‌برند، می‌پردازد. بنابراین بخش دوم به عنوان مکمل بخش اول عمل می‌کند: یعنی کار از یک چهارچوب بزرگ‌تر شروع و وارد کارهای جزئی‌تر تاریخ و اندیشه‌های تحلیلی آن می‌شود.

بخش سوم بر کارهای عملی مطالعات تاریخ در سطح پیش‌دانشگاهی و یا دانشگاه متصرکز می‌شود. توصیه‌هایی در رابطه با چگونگی یادداشت‌برداری و ساماندهی خواندن متون ارائه می‌گردد و بعد فصل‌هایی به چگونگی نوشتمندانه مقاله و پایان‌نامه می‌پردازند. در پایان توصیه‌هایی در مورد امتحان داده شده است.

هر بخش کتاب را می‌توان به صورت جداگانه خواند یا برای کسب اطلاعات تاریخی و یا راهنمایی‌های بیشتر عمیقاً به مطالعه آن پرداخت. در اولین مرحله شاید برای شما مفید باشد که به سرعت تمام کتاب را بخوانید تا فهمی از موضوعات تاریخی به دست آورید و با روش چگونگی نوشتمندانه به عنوان نتایج بحث‌ها و مجادلات که از ویژگی‌های تاریخ به عنوان یک موضوع

است، آشنا شوید. در یک کلام، این کتاب یک راهنمایی نسبت به ایده‌های جاری درباره تاریخ و یک کتاب درسی عملی است که مهارت‌های شما را به عنوان مورخ توسعه خواهد داد. این کتاب طوری طراحی شده است تا به شما کمک کند درس خود را به پایان برسانید و از آن نتیجه بسیار خوبی بگیرید.

پیشگفتار نویسنده‌گان

فرهنگ‌ها مانند افراد هستند: آن‌ها نسبت به گذر زمان معنی پیدا می‌کنند. خاطرات گذشته راهنمای اندیشه‌های ما به صورت جمعی یا فردی هستند. ما نمی‌توانیم گذشته را کنار بگذاریم: زمان حال ما گذشته افرادی در آینده خواهد شد، گذشته ما روزی خود زمان حال دیگران بود. گذر زمان و تأثیرات مهم آن به این معنی است که هر چیزی روزی تاریخ خواهد شد و هر چیزی یک تاریخ دارد.

در این کتاب ما ضمن بررسی ماهیت چندوجهی تاریخ به ماهیت موضوع نیز نگاه خواهیم کرد، یعنی حالتی که مورخان نسبت به گذشته دارند و آن را مطالعه می‌کنند و اینکه شما با چه رویکردی به تاریخ بنگردید و آن را مطالعه کنید. این کتاب پاسخگویی به دو گروه از مورخان درگیر آن یعنی معلمان و محققان، و پاسخگویی به پیچیدگی‌های هیجان‌انگیز و نیروبخش تاریخ توجه شده است. تنوع زیاد در علایق، تعدد در رویکردهای تکمیلی را ارائه می‌کند و حوزه‌های عمدۀ مطالعات تاریخی را پوشش می‌دهد. این کتاب ضمن تشریح حوزه‌های فکری مورخان به دانشجویان برای ادامه مطالعات تاریخ نیز کمک خواهد کرد.

دربخش اول نظریه‌های مقدماتی پیرامون ماهیت رشتۀ تاریخ ارائه می‌شود. در این بخش دانشجویان فرصت می‌یابند که با بعضی از اصطلاحات کلیدی مورد استفاده مورخان در طول سال‌ها آشنا شوند و یک چشم‌انداز کلی نسبت به این رشتۀ کسب کنند.

بخش دوم بر روی روش‌هایی که مورخان برای مطالعه تاریخ در پیش گرفته‌اند، تمرکز می‌کند و دانشجویان را تشویق می‌کند که آنان هم همان فرایند را در پیش بگیرند. همچنین در مورد اسنادی که مورخان استفاده می‌کنند بحث می‌کند و نقش نظریه را در توسعه هنر مورخان را مورد توجه قرار می‌دهد. در این بخش همچنین موضوعاتی مانند اینکه دانشجویان چگونه باید موضوعات و یا مطالعات موردى را مطالعه کنند؛ ساختارها و افراد، ایدئولوژی و اندیشه‌ها مورد توجه است و در اهمیت چنین چیزهایی به عنوان یک حقیقت، و اهمیت نقل‌ها در نوشت‌ن تاریخ بحث می‌شود. در این بخش توسعه بعضی از مهم‌ترین مکاتب تاریخی که دانشجویان از آن طریق می‌توانند طعم تنوّع فهم تاریخی را بچشند مورد توجه قرار گرفته است. سرانجام در این بخش

درباره کارهای برخی از مورخان شناخته شده و روش‌ها و نظریه‌های مورد استفاده آن‌ها بحث شده است.

در بخش سوم توصیه‌های علمی برای مطالعه تاریخ مطرح شده است. در آن مثال‌هایی از کارهای تاریخی آورده می‌شود و اینکه مورخان چگونه آن‌ها را تحلیل و تفسیر کرده‌اند. در این بخش راهنمایی‌های جامعی به دانشجویان در رابطه با انواع مطالعات تاریخی ارایه می‌شود. و توضیح داده می‌شود که دانشجویان چگونه اسناد و متون را مطالعه کنند و چگونه آن‌ها را به‌طور مؤثری بخوانند و چگونه مقاله کلاسی، مقاله و کارهای علمی بزرگتر نظری پایان‌نامه را بنویسند. در آماده کردن این نسخه تجدیدنظر شده ما فرصت یافته‌یم تا دیدگاه‌ها و تحولات جدید در این زمینه را در آن بیاوریم و در همین راستا به آن بخش جدیدی تحت عنوان «تاریخ و چالش پست‌مدرنیسم» اضافه شده است.

جرمی بلک و دون ملک رایلد